14.05.2025

LAUSUNTO

Vastaanottaja: Eduskunnan ympäristövaliokunta; ymv@eduskunta.fi

Viite: O 29/2025 vp

Asia: Luonnonlaidunten hoidon haasteet ja luonnon monimuotoisuus

Tausta ja merkitys

Perinnebiotoopit ovat Suomen luonnon monimuotoisuuden kannalta korvaamattomia elinympäristöjä. Ne sisältävät huomattavan osan uhanalaisista lajeistamme ja ovat syntyneet vuosisataisen laidunnuksen ja /tai niittämällä ja sadonkorjuulla tehdyn työn seurauksena. Näiden kohteiden hoito vaatii jatkuvaa, kohteelle soveltuvaa maankäyttöä, erityisesti laidunnusta, jota ei voida korvata talkooniitoilla. Perinneympäristöjen hoito on myös keskeinen osa Suomen kansainvälisten biodiversiteettisitoumusten toimeenpanoa. Luomutiloilla on erittäin usein käytössä peltolaiduntamisen lisäksi luonnonlaitumia ja perinnebiotooppeja. Näin toteutetaan luomutuotannon perusperiaatteita, joita ovat luonnonhoito ja luonnon monimuotoisuuden lisääminen sekä virikkeellisen hoitoympäristön järjestäminen tuotantoeläimille.

Haasteet tukea saavien laidunalueiden hallinnoinnissa

Luonnonlaidunten ja perinnebiotooppien hoidon tukijärjestelmässä (Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidon toimenpide Suomen CAP-suunnitelmassa*, lyhenne Moma-tuki)* on havaittu merkittäviä haasteita kahden viime vuoden aikana. Useat tuenhakijat ovat raportoineet seuraavista ongelmista:

1. **Maastokatselmointivaatimus vuodesta 2023 alkaen:**
    a. Katselmointiohje, joka sisältää tärkeitä käytännön linjauksia julkaistiin vasta kesken tukikauden, 16.6.2023, jolloin kaikki hakijat olivat jo jättäneet tukihakemuksensa ja alueiden hoito käynnissä.
    b. Puolet tiloista katselmoitiin kesällä 2023, loput siirtyivät vuodelle 2024. Osalla ei ole vieläkään tiedossa lopullisia tuloksia, vaikka 2025 hakukausi on jo käynnissä.
    c. Katselmusten tuloksena on hylätty 5200 ha useilta sadoilta tuenhakijoilta sekä aitaustukia, kunnostusraivaustukia, jolloin kustannukset ovat syntyneet, mutta tukea ei saa. Vuonna 2024 katselmoitujen alueiden hylkäyksistä seuraa tukileikkaus takautuvasti myös vuodelle 2023.

Luomuliitto ry
PL 145
00101 Helsinki

luomuliitto@luomuliitto.fi

Y-tunnus 0641419-1

2. **Tulkintojen kiristyminen ilman asetustason muutoksia:**
    a. Maa- ja metsätalousministeriön ja Ruokaviraston ohjeistuksia on tiukennettu merkittävästi ilman avointa valmistelua tai sääntelymuutoksia.
    b. Osa aiemmin tuen piiriin hyväksytyistä alueista on tulkittu kelpaamattomiksi ilman, että maankäytössä tai alueen hoitamisessa olisi tapahtunut muutosta.
    c. Tukikelpoisuuden rajaukset eivät ole seurausta EU:n säädöksistä vaan kansallisista tulkinnoista. Esimerkiksi kivikoita, lampia tai metsäkasvillisuuden laikkuja on rajattu pois yhden aarin tarkkuudella, kun taas esimerkiksi Ruotsissa vastaava liikkumavara on viisi aaria. Tämä on synnyttänyt käytännössä perusteettomia eroja jäsenvaltioiden välillä.

3. **Katselmusten ajoitus ja laatu:**
    a. Maastokatselmukset on ajoitettu usein laidunkauden loppuun, jolloin merkit laiduntamisesta ovat peittyneet kasvuston jo kulottuessa. Osa katselmoinneista on tehty jopa vasta sen jälkeen kun maassa on jo lumipeite. Ajankohta vaikuttaa paljon kohteen arviointiin.
    b. Ruokaviraston mukaan hylkäysten suuri määrä johtunee pääosin siitä, että kaikki sopimuksiin kuuluvat alat katselmoidaan pinta-alamittauksin, ja näin tuki kohdennetaan alueisiin, jotka hyötyvät hoidosta eniten. Hakijoiden mukaan on ongelmallista, että arvioinnit tekevät henkilöt, joilla on useimmiten pelkkä maatalouden koulutus ja työkokemus painottuu hallintoon ei luonnontuntemukseen. Aiemmilla tukikausilla biologikoulutuksen omaava henkilö on arvioinnut kohteet ennen tukipäätöksen tekemistä. Tämä on paljon varmempaa tuenhakijalle ja vähentää myös maataloushallinnon työmäärää.

4. **Ristiriitaiset ohjeet raivauksesta ja puuston säilyttämisestä:**
    a. Alueilla on annettu toisistaan poikkeavia ohjeita: toisaalla puuston poistaminen on ollut edellytys tuelle, toisaalla sen raivaaminen on kielletty maisemasyistä tai lintujen pesimäaikaan vedoten.

5. **Kunnostuskelpoisia hylätty liian hätäisesti ja suosituksien vastaisesti:**
    a. Vaikka asetus Vna 78/2023 42§ mahdollistaa alueen kunnostamisen sopimuskauden aikana, tuki on hylätty ensimmäisenä tai toisena hakemusvuonna perusteltuna sillä, että alue ei ole saavuttanut tavoitetilaa. Kulut kertyneet, tukea ei tule.
    b. Tiloilta on evätty tuki alueille, joilla on selvästi dokumentoitu aiempi laidunhistoria, alueet ovat aidattuja ja laidunnus aloitettu. Hoitosuunnitelman

on tehnyt luonnon- ja maisemanhoitoon erikoistunut Neuvo-neuvoja, jonka aiemman kokemuksen mukaan alue on tuen piiriin sopiva, mutta ELY:n katselmoijat hylkäävät. Kulut kertyneet, tukea ei tule.

6. **Palautekanavien ja muutoksenhaun ongelmat:**
    a. Vaikka lainsäädäntö mahdollistaa oikaisun ja muutoksenhaun, viljelijät ovat kokeneet, että heidän itsensä ja asiantuntijalausuntojen antajien perusteluja ei ELY-keskuksissa suhtauduta ollenkaan vakavasti eli ELY-keskuksen ratkaisuihin on erittäin vaikea saada muutosta.
    b. Viljelijöillä ei ole ollut mahdollisuutta tehdä korjaavia toimenpiteitä ennen hallinnon antamaa päätöstä, tämän lisäksi on palautteen annon reiteissä sekä maastokatselmuksen ehdoissa ollut epäselvyyksiä.
    c. Osa tuenhakijoista on valittanut hallinto-oikeuteen. Suuri osa tiloista ei ole ryhtynyt paljon työaikaa vaativaan valitusprosessiin, vaan luovuttavat.

Hallinnollinen koordinointi ja ministeriöiden välinen yhteistyö

Luonnon monimuotoisuuden edistäminen edellyttää johdonmukaista ja läpinäkyvää hallintoa. Tällä hetkellä maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön välinen yhteistyö ei ole ollut riittävän systemaattista. Tämä on näkynyt erityisesti tilanteissa, joissa Helmi-ohjelman rahoittamaa kohdetta ei ole hyväksytty Moma-tuen piiriin. Hallinnollinen ristiriitaisuus lisää viljelijöiden henkistä ja taloudellista taakkaa. Seurauksena on, että Helmi-ohjelmassa ja Suomen CAP-suunnitelmassa luonnonlaidunten ja perinnebiotooppien hoidolle asetettujen tavoitteiden toteutuminen on vakavasti vaarantunut. Helmi-ohjelman tavoite on 52 000 hehtaaria jatkuvan hoidon piirissä. CAP2027- ohjelman tavoite on 46 000 hehtaaria, CAP2027. Tuorein maataloushallinnon ehdotus on, että ohjelman tavoitetta korjataan pienentämällä tavoitetta 8000 hehtaarilla. Perusteluna, että alkuperäinen tavoite on perustunut harhaiseen käsitykseen perinnebiotooppien todellisesta alasta, jonka katselmukset nyt paljastavat. On huomattavaa, CAP:n tavoite on Helmi-tavoitteen sisässä, ei erillinen, Moma-tuki on tärkein keino saavuttaa Helmen tavoitteet. Vuonna 2024 katselmointien jälkeen Moma-tukialaksi hyväksyttiin 23 600 hehtaaria. Kolmena jäljellä olevana CAP-kauden vuonna tuen piiriin pitäisi saada alennutun tavoitteenkin toteuttamiseksi 14 400 hehtaaria lisää, se on mahdotonta, jos ELY-keskusten tulkinnat ja hakumenettely jatkuvat kuten nyt.

14.05.2025

LAUSUNTO

Johtopäätökset ja suositukset

1. Tukijärjestelmien tulee olla **ennakoitavia** ja selkeästi viestittyjä.
2. Viljelijöille tulee turvata tosiasiallinen mahdollisuus palautteeseen ja muutoksenhakuun.
3. Maastokatselmointien tekijöillä on oltava luonnon monimuotoisuutta edistävien toimien ja lajien suojelun asiantuntemusta.
4. Hallinnon sisäistä yhteistyötä (MMM ja YM sekä Ruokavirasto ja ELY-keskukset) on vahvistettava yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Luonnonlaidunten kasvi- ja eliölajien säilyminen ja monimuotoisuuden lisääntyminen edellyttää hoidon laajenemista. Tuoreimman julkaistun (2024) Perinnebiotooppien valtakunnallisen inventoinnin raportin mukaan lähes kaikki perinnebiotooppityypit ovat heikkeneviä ja neljäsosa kaikista Suomen uhanalaisista lajeista elää ensisijaisesti perinnebiotoopeilla. Hoidettua pinta-alaa tarvitaan lisää, jotta luontotyypit ja niiden lajit voivat säilyä.

Perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten hoito on ratkaisevan tärkeää Suomen luonnon monimuotoisuuden kannalta. On välttämätöntä varmistaa, että niiden hoitoa tukevat järjestelmät ovat oikeudenmukaisia, hallinnollisesti toimivia ja viljelijöille saavutettavia.

Janne Rauhansuu

Luomuliiton puheenjohtaja

Susann Rännäri

Luomuliiton toiminnanjohtaja

Luomuliitto ry
PL 145
00101 Helsinki

luomuliitto@luomuliitto.fi

Y-tunnus 0641419-1